

**NAREĐENJE KOMANDANTA VISE KOMANDE ORUŽANIH
SNAGA »SLOVENIJA — DALMACIJA« OD 20. JULA 1942
KOMANDANTU 11. ARMIJSKOG KORPUSA DA SVE POT-
ČINJENE UPOZORI NA NEOPHODNOST NAJENERGIČNI-
JIH REPRESALIJA U AKCIJAMA PROTIV PARTIZANA I
NJIHOVIH POMAGAČA«**

PERSONALNO POVERLJIVO

VIŠA KOMANDA OR. SN.
»SLOVENIJA—DALMACIJA«
(2. ARMIJA)

Br. prot. 3/L/op.

VP 10, 20. jula 1942—XX

Predmet: Držanje prema ustanicima i njihovim pomagačima.

EKSELENCIJI KOMANDANTU XI ARMIJSKOG KORPUSA

Vojna pošta 46

— Kao što mi je Vaša ekselencija napomenula, svi potči-
njeni komandanti nisu upoznati sa apsolutnom potrebom naj-
energičnije represije.

— Ta okolnost može ne samo da oslabi preduzetu akciju,
nego, osim toga, da učini različitom liniju držanja pojedinih
jedinica, liniju koja, međutim, treba da bude čvrsto i nerazdvoj-
no jedinstvena.²

— Stoga Vas molim da Vašim podčinjenima, koji su zbog
toga u dilemi, jasno stavite do znanja:

— ili se osećaju sposobnim da postupaju kako želim, i tada
primenjuju bez lažnog milosrđa moja i Vaša naređenja;

— ili se ne osećaju (sposobnim da postupaju na taj način, i
tada neka to izjave, da bi bili određeni za druge dužnosti.

GENERAL ARMIJSKOG KORPUSA
KOMANDANT
Mario Roata

¹ Kopija originala (pisana na mašini) u AVII, reg. br. 20/3, k. 92.

² Istog dana je general Roata izdao naređenje za postupak prema stanovništvu koje se nađe na operacijskoj prostoriji (tom VI, knj. 3, dok. br. 177).

UPUTSTVO KOMANDE 23. ARMIJSKOG KORPUSA OD 20. JULA 1942. POTCINJENIM KOMANDAMA O MERAMA ZA SUZBIJANJE USTANIČKE DELATNOSTI DUŽ STARE ITALIJANSKO-JUGOSLOVENSKE GRANICE¹

KOMANDA XXIII ARMIJSKOG KORPUSA

Operativno odeljenje VP 3200, 20. jul 1942—XX
B.02/753 protok.

M. P.²

Predmet: Akcije protiv ustanika.

KOMANDI PESADIJSKE DIVIZIJE »NOVARA« (veza: dopis br. S/788 od 18. 7. 1942) ³	VP 157
KOMANDI PESADIJSKE DIVIZIJE »VENETO«	VP 159
KOMANDI GRANIČNE STRAŽE TERITORIJALNE ODBRANE UDINE	Gorica
KOMANDI GRANIČNE STRAŽE XXIII ARMIJSKOG KORPUSA	Ilirska Bist ra
KOMANDI LEGIJE KR. KARABINIJERA i, radi znanja:	Trst
KR. PREFEKTURI	Rijeka
KR. PREFEKTURI	Trst
KR. PREFEKTURI	Gorica
KOMANDI TERITORIJALNE ODBRANE	Udine
OPŠTOJ INSPEKCIJI POLICIJE	Trst
KOMANDI ZONE CRNIH KOŠULJA	Trst

Na cfsnovu niza činjenica koje su se ispoljile u poslednje vreme, može se sa sigurnošću zaključiti:

— da se ustanički redovi popunjavaju i delovima koji su nastanjeni u selima duž stare granice;

— da mnogi stanovnici snabdevaju ustanike životnim namirnicama i da isu čuvari oružja, municije, odeće itd.

Da bi se iskorenila ova dvostruka aktivnost, potrebno je:

— 1. a) utvrditi sastav pojedinih porodica svođenjem podataka iz anagrafskih ureda (za manje centre) i na osnovu informacija od teritorijalnih karabinijskih komandi;

¹-Prepis originala (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 1/2, k. 905.

² Okrugli pečat prijema: Kr. prefektura Gorica.

³ Redakcija ne raspolaže tim dopisom.

b) utvrditi statuse odsutnih;
c) izvršiti kontrolu u svakoj pojedinoj kući i utvrditi da li se stanje »na licu« potpuno slaže sa rezultatima koji su dobijem postupkom u tač. a): porodice u kojima ima neopravdano odsutnih članova predložiti za interniranje;

2. Prilikom kontrole u vezi sa prethodnom tač. c) proventi takođe i postojanje:

— neprijavljenog oružja, municije i vojne odeće;
— životnih namirnica (uz pomoć agenata i službe za racioniranje) u većim količinama nego što je određeno postojećim naređenjima, odnosno u količinama koje daju povoda pretpostavci da je reč o skladištu za snabdevanje ustanika.

, Krivce treba predati kr. karabinijerima radi nadležnog postupka (hapšenje, interniranje).

Pomenuti postupci ne mogu ise, iz poznatih razloga, protezati na sva naseljena mesta u pojasu za pokrivanje; zasad ih treba primeniti:

— u potpunosti za neke manje centre koji se nalaze na ivicama šuma ili u blizini granične linije, gde se lakše održava dodir sa ustanicima;

— *delimično* za veće centre, uz proveravanje i izvršenje pretresa kod pumnjivih porodica.

Način ostvarivanja ovih postupaka konkretizovaće komande divizija i granične straže (na nadležnim teritorijama) prema raspoloživim snagama i celishodnosti da se prvenstveno deluje u onim naseljenim mestima za koja budu (smatrali da je povezanost stanovništva sa ustanicima aktivnija).¹

U međuvremenu, dok se ne prikupe podaci iz anagrafskih ureda i informacije od kr. karabinijera, potrebno je noću pojačati broj zaseda na periferiji naseljenih mesta (naročito u selima gde nema naše popade) radi kontrole kretanja, koja se svakako preduzimaju u cilju snabdevanja.

Odredbe ovog naređenja se odnose samo na teritoriju obuhvaćenu pojasom za pokrivanje.

Komandant, general
Alberto Ferrero [Ferrerò]

Tačnost prepisa overava:
načelnik štaba, pukovnik
Dino Di Jani [Janni]

Jani

⁴ Dopisom br. 02/855 od 24. jula Komanda 23. korpusa je konkretizovala način uskladiđivanja akcije protiv ustanika i ovlasila potčinjene komande da u hitnim slučajevima dejstvuju po vlastitoj inicijativi uz intervenciju lokalnih karabinijera (AVII, reg. br. 1/3, k. 905).

NAREĐENJE VISE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA »SLOVENIJA — DALMACIJA« OD 22. JULA 1942. O TERITORIJALNOJ NADLEŽNOSTI \ OJNOPOMORSKE KOMANDE DALMACIJA I MORNARIČKE KOMANDE RIJEKA¹

Br.

**VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA—DALMACIJA«**

VISA KOM. OR. SN. »SLOV.-DALM.«
OPERATIVNO ODELJENJE

* Br. 15577

Prispelo 22. 7. 942.

Organizacijsko odeljenje

Br. prot. .07352

VP 10, 22 jula 1942—XX

Predmet: Potčinjenost i teritorijalna jurisdikcija.

VOJNOPOMORSKOJ KOMANDI
DALMACIJA
MORNARIČKOJ KOMANDI

*Split
Rijeka*

i, radi znanja:

KOMANDI V ARMIJSKOG KORPUSA	VOJNA P. 41
KOMANDI VI ARMIJSKOG KORPUSA	VOJNA P. 39
KOMANDI XVIII ARMIJSKOG KORPUSA	VOJNA P.118
OPERATIVNOM ODELJENJU	<i>Sedište</i>
PERSONALNOM ODELJENJU I	
SEKRETARIJATU	<i>Sedište</i>
ODELJENJU ZA CIVILNE POSLOVE	<i>Sedište</i>
UREDU ZA VEZU KR. MORNARICE	<i>Sedište</i>

1.) — POTČINJENOST:

Vojnopomorska komanda Dalmacije, Split: ovoj Višoj komandi;

Mornarička komanda\Rijeka: ovoj komandi u pogledu obale južno od Rijeke do otoka Paga uključno i u pogle-

¹ Prepis originala (pisan na mašini) u AVII, reg. br. 1/2—1, k. 213.

du obale mornaričkoj komandi Pula za obalu od Fianona do Rijeke.

Mornaričke komande:

- Split
- Šibenik
- Zadar
- Ploče
- Dubrovnik²
- Tivat (Kotor)
- Lastovo

— Vojnopomorskoj komandi Split.

Pomorske komande luke:

- Obrovac
- Omiš
- ^ — Makarska
- Metković
- — Gruž
- Lošinj
- Brač

— Vojnopomorskoj komandi Split.

Pomorske komande luke:

- Kraljevica
- — Crikvenica \
- Senj
- Novi
- Sv. Juraj
- Pag
- Karlobag
- Jablanac
- Novalja

— Mornaričkoj komandi Rijeka.

² Prema dopisu Komande 6. armijskog korpusa od 23. jula 1942. diviziji »Marke«, italijanska mornarička Komanda Dubrovnik obrazovana je 12. jula 1942. Njena teritorijalna nadležnost se protezala na obalu od Splita do rta Lovišće na Pelješcu, obuhvatajući ostrva Mljet, Korčulu, Lastovo i druga manja. Toj komandi su bili potčinjeni: italijanska pomorska Komanda luke Gruž, odeljak Mornarice Gruž, posada baterije 150/40 na Lokrumu, Mornarička komanda Lastovo, Pomorski okružni ured na Korčuli (čija je nadležnost obuhvatala i Mljet), upotreba finansijske straže u službi obalske policije i jedinice pristanišne milicije iz Gruža. Pored ostalog, u njenu nadležnost su spadali odnosi s pomorskim vlastima NDH, »proveravanje i kontrola u vezi sa obaveštenjima i vestima koji se tiču aktivnosti ovih vlasti« (AVII, reg. br. 5/4, k. 397).

2.) — JURISDIKCIJA:

- Vojnopomorska komanda Split:
od Novigradskog mora, Planinski kanal, kanal Povijan,
o. Vir do Kotora.
- Mornarička komanda Rijeka:
od Sušaka do otoka Paga uključno.

3.) — Normalno, komande: Vojnopomorska komanda Dalmacije i Mornarička komanda Rijeke primaće naređenja neposredno od ove Više komande, za njih i za ustanove koje su im potčinjene; u slučaju hitne potrebe angažovanja sve ustanove Kr. mornarice primaće neposredno naređenja od komande armijskih korpusa, u kojima su dislocirane.

GENERAL,
NAZNAČENI KOMANDANT ARMIJE
potpisan Mario Roata

Za tačnost prepisa
BRIGADNI GENERAL
načelnik Štaba
E. De Blazio
E. de Blazio

**IZVEŠTAJ KOMANDANTA VIŠE KOMANDE ORUŽANIH
SNAGA »SLOVENIJA — DALMACIJA« OD 23. JULA 1942
VRHOVNOJ KOMANDI O OPERACIJAMA, VOJNO-POLI-
TIČKOJ SITUACIJI U DALMACIJI I O POTREBI DA SE
NADLEŽNOST ZA OBEZBEĐENJE JAVNOG PORETKA NA
TOJ TERITORIJI POVERI VOJNIM VLASTIMA¹**

Predati u ruke putem oficira.

**VIŠA KOMANDA ORUŽ. SNAGA
»SLOVENIJA—DALMACIJA«**

Operativno odeljenje
Br. prot. 15620 — poverljivo

VP 10, 23. jul 1942—XX

Predmet: Situacija u Dalmaciji.

VRHOVNOJ KOMANDI

Vojna pošta br. 21

Odgovaram na akt 22591 od 20 tekućeg.²

I. — *Operacije u Dalmaciji (isključno Kotor)*

Nešto pre 9. juna trupe Dalmacije bile su pojačane sa tri bataljona, jednom četom lakih tenkova, jednom četom kr. karab., jednom baterijom 75/13.

Povodom poznatog alarma 9. juna,³ a koji je bio u potpunoj suprotnosti sa zaključcima vojne obaveštajne službe, bile su preduzete sledeće mere:

— Otišao sam na lice mesta i nadletao zonu u potrazi za naznačenim masama ustanika.

— Komandant XVIII arm. korpusa stupio je na dužnost u Zadru i preuzeo neposrednu komandu nad mesnim trupama i nad onima koje pridolaze.

— Radi pojačanja upućen je 4. bersaljerski puk (bez jednog bataljona koji je već u zoni XVIII arm. korp.), 3. alpin-

¹ Kopija originala (pisana na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 3/3, k. 91.

² Redakcija ne raspolaže tim aktom.

³ Reč je o depeši guvernera Dalmacije od 9. juna predsedništvu Ministarskog saveta u Rimu o teškoj vojno-političkoj situaciji u severnoj Dalmaciji zbog porasta partizanskih akcija i o nemoći italijanskih posada da im se suprotstave (tom V, knj. 5, dok. br. 144).

ski puk sa alpinskim divizionom »Susa«, jedan peš. puk i jedan brdski divizion peš. divizije »Kačatori«.

— Zatim, pošto se pokazalo — kao što je poznato — da je alarm bio neosnovan, prekinut je pokret 4. bersaljerskog puka i gore pomenutih trupa peš. divizije »Kačatori«. Tako se pridošla pojačanja svode: na jedan alpski puk sa odgovarajućim službama, tri bataljona, jednu četvu lakih tenkova, jednu četvu kr. karab., jedan divizion alpinske artiljerije, jednu divizijsku bateriju 75/13.

— Od 9. juna do danas u Dalmaciji su izvršene brojne operacije (navedene u prilogu).⁴ I još uvek je u toku čišćenje planinskog lanca Velebita koji se nalazi ispred granice provincije Zadar, a na kome, usled alarma, treba da se nalazi oko 30—40.000 ustanika; ovo čišćenje vrše sledeće jedinice: jedan alpski puk, jedan pešad. puk, jedan divizion alpinske artiljerije, jedan divizion divizijske artiljerije, bacači plamena, tri grupe antikomunista.⁵

— Ako pomenute operacije u Dalmaciji nisu dovele do sukoba i pobeđe nad ustaničkim masama, to je jednostavno zato što ovih nije bilo.

II. — *Situacija u Dalmaciji (isključno Kotor)*

— Prema podacima vojne obaveštajne službe trenutno se u provinciji Zadar i Split nalaze samo manje ustaničke formacije (ukupno nekoliko stotina ljudi).⁶

Kao što sam već rekao u svojoj promemoriji od 10. jula,⁷ stanovništvo je u suštini protiv nas.

Na izgled mirno — do proleća — počelo je da se pokreće (kao i u mnogim drugim oblastima koje pripadaju armiji) sa dolaskom proleća i sa nailaskom nekih manjih ustaničkih formacija, sastavljenih većinom — naglašavam — od Dalmatinaca izbeglih u toku zime (a te izbeglice predstavljaju najneprijateljskiji i najagresivniji elemenat svih perifernih bandi).

— Usled gore pomenutog previranja, u tim oblastima ispoljavaju se razbojništva i neprijateljstva, ali u mnogo manjoj meri nego u Sloveniji, riječkoj oblasti i hrvatskim teritorijama koje poseda armija.

— Međutim, jake ustaničke formacije nalaze se preko hrvatskih granica.

⁴ Redakcija ne raspolaže tim prilogom.

⁵ Opširnije o tim operacijama vidi dok. br. 93; tom V, knj. 5, dok. br. 145, 147, 150, 151, 159, 162, 182 i 188.

⁶ Vidi dok. br. 92.

⁷ Redakcija ne raspolaže tom promemorijom.

Te formacije su u maju započele pokret prema pomenutim granicama, pa su na osnovu toga počeli da se šire glasovi o maršu 40.000 ljudi prema moru.

Od tih formacija samo mali deo — kao što je već rečeno — prodro je u Dalmaciju, dok je veći deo oteran.

— Protiv jakih ustaničkih formacija preko granice dejstvovale su i dejstvuju trupe "XVIII arm. korp.

Naročito s već pomenutim operacijama s južne strane Velebita, ustanici su bili potisnuti preko gračačke pruge, a naše kolone, idući istočno od pomenute pruge, nastupaju sada prema Bruvnu (Knin QM-EU), sedištu komunističke komande čitave zone.

— Zato unutrašnju situaciju Dalmacije može smatrati vrlo teškom i izuzetnom samo onaj ko usko ocenjuje ili ne gleda dalje od svoje teritorije i onaj ko je bio pogrešnog uverenja da smo u ovom kraju dobro primljeni i da je on ne samo na izgled, spolja, već stvarno smiren.

A spoljna situacija je manje zabrinjavajuća nego pre mesec i po dana (čak i kad se odbace poznata preterivanja).

— Da bismo bili svugde i uvek prisutni, i to snažno prisutni, i da bismo svugde sprečili razbojništva, bilo bi nam potrebne još veće snage od onih kojima smo raspolagali pre odlaska divizije »Peruća«; i još!

Ali za odbranu Dalmacije (koja treba da se vrši na hrvatskom predziđu, s kompleksnim uvidom) i za održavanje primernog unutrašnjog reda zasad su — po mom mišljenju — dovoljne postojeće snage.

Međutim, da bi bile u potpunosti iskorišćene, potrebno je jedinstveno vodstvo.

— Ovim se ne sprečava koncentrisanje većih snaga u Dalmaciji, kada to bude moguće i kada se oceni kao korisno, da bi se ponovila čišćenja velikog obima.

Međutim, sa sadašnjim stanjem stvari, smatram da se ne radi o akutnoj bolesti koja se može rešiti jednom hirurškom operacijom, već o endemičnoj bolesti koja se tretira posebnim režimom.

III. — *Gledišta koja treba razjasniti*

— U sadašnjoj situaciji, a naročito s obzirom na eventualne buduće komplikacije, neophodno je usvojiti jedinstveno vodstvo i dobro razjasniti gledišta.

— Guverner smatra (kao što se vidi i iz telegrama toj Vrhovnoj komandi) da ima zadatak i da snosi odgovornost za odbranu Dalmacije i želeo bi da jedna ili više velikih jedinica budu stalno određene za taj zadatak.

— Ali stvari ne stoje tako:

Ko ima zadatak da brani Dalmaciju zajedno sa ostalim anektiranim teritorijama i prostranim hrvatskim teritorijama, taj je potpisnik koji — na svoju odgovornost — upotrebljava svoje trupe s kompleksnim uvidom, vodeći računa o relativnosti pojedinih zahteva, i ne može, sa sadašnjim stanjem snaga, odvojiti za stalno veliki deo ovih, stavljajući ih na neki način u podređenost guverneru Dalmacije, i ne samo to, već je čak i zaštita javnog poretka i sam način njenog sprovođenja — na bazi Dučeoovog ukaza od 19. januara tek. god.⁸ u nadležnosti vojnih vlasti.

— Guverner je, sa 4 skvadristička bataljona koje su mu centralne vlasti u međuvremnu stavile neposredno na raspolaganje i sa ogromnim policijskim i sličnim snagama koje su već u njegovoj nadležnosti, formirao neku vrstu »guvernerske vojske«, koja bi trebalo da vrši samo ustanovljene službe, ali koja je, naprotiv, preduzela velike političke operacije vojnog karaktera.

Na bazi ideje o »zajedničkom frontu«, a i da bi se iskoristili rezultati koje su postigle gore pomenute snage, nisam se suprotstavio takvom postupku (mada je bio u suprotnosti sa odredbama od 19. januara), štaviše naredio sam da se pomenutim guvernerskim snagama pruži podrška sredstvima za vezu, artiljerijom itd. iz mojih jedinica i da im stoji na raspolaganju služba operativnog snabdevanja.

Obratno, neki guvernerski odredi učestvovali su u akcijama koje su vodile moje trupe.

— Nedavno sam, zbog previranja među stanovništvom, zbog negativnih pojava u postojećem sistemu i zbog sve očiglednije potrebe za jedinstvenim vodstvom, predložio guverneru da se zadaci podele:

— Guvernerskim snagama da se povere gradovi Zadar, Šibenik i Split.

— Preostala teritorija da se poveri vojnim vlastima u čijoj nadležnosti bi trebalo da buditi — za operativnu upotrebu — sve policijske i slične snage koje su tamo raspoređene.

U početku guverner nije isključio takvo rešenje, ali je izjavio da bi više voleo da se Dalmaciji dodeli jedna ili više velikih jedinica koje bi bile namenjene isključivo pomenutoj oblasti. Ali kasnije je izjavio da se ne slaže sa gore predloženim rasporedom.

— Nadao sam se (kao što sam usmeno napomenuo ekscelenciji Kavaleru)⁹ da ću to pitanje ponovo tretirati posle mog

⁸ Vidi tom VI, knj. 2, dok. br. 134.

⁹ Ugo Kavalero, načelnik Glavnog generalštaba Vrhovne komande.

povratka iz Slovenije, s čvrstom namerom da postigne takozvani »Gentlemen agreement« koji bi bio prihvatljiv.

— Sada, pred novom uzbunom i na osnovu zamisli da preuzmem svu odgovornost koja mi pripada, smatram da je došao čas da se pitanje jasno odredi.

— Pošto je ocenjeno da je situacija nenormalna i zabrinjavajuća, najbolje što može da se učini to je da se u potpunosti primene Dućeove odredbe od 19. januara (zaštita, ne samo vojna već i javnog poretka, poverena vojnim vlastima i u isključivoj nadležnosti ovih u pogledu načina izvršenja), s tim da se utvrdi da vojne vlasti imaju i u Dalmaciji pravo samostalne intervencije koje važi za Sloveniju i za riječku oblast i da sve policijske i slične snage — u pogledu operativne upotrebe — budu podređene vojnim vlastima (mere koje su već dale i sve više daju dobre rezultate na drugim anektiranim teritorijama).

— Ako se iz ma kog razloga ne usvoji to rešenje, ne ostaje drugo nego da se primeni ono što sam predložio guverneru (gradovi njegovim snagama — selo vojnim vlastima).

— Drugim recima, endemičnom neprijateljstvu i jedinstvenoj akciji ustanika neophodno je suprotstaviti jedinstveno suzbijanje: samo jedan treba da se stara za zaštitu (vojnu i javnog poretka), kako u čitavoj Dalmaciji, tako i u obe zone na koje će — u tom cilju — ova biti podeljena.

Ličnost i politička i administrativna delatnost guvernera ne bi uopšte bili povređeni takvim merama koje su posledica nenormalnog stanja. S druge strane, kao što se u kući koja gori odlaže prijem da bi se ostavila sloboda vatrogascima, tako pred spoljnim i unutrašnjim ustanicima treba dati slobodu vojsci.

— Ako se oceni da je korisno, gornje bih mogao još detaljnije izložiti usmeno, ne menjajući suštinu ideja.

General
naznačeni komandant armije
(Mario Roata)

DOPIS VIŠE KOMANDE ORUŽANIH ŠNAGA »SLOVENIJA — DALMACIJA« OD 24. JULA 1942. ŠEFU ITALIJANSKE VOJNE MISIJE U ZAGREBU DA KOD GLAVNOG STOŽERA DOMOBRANSTVA URGIRA DA USTAŠKO-DOMOBRANSKE JEDINICE, U SKLADU SA ZAGREBAČKIM SPORAZUMOM, PREUZMU UPORIŠTA I ZAŠTITU PRUGA U 2. ZONI¹

Primerak za arhivu

24. jul 1942.

PO OFICIRU

Predati na ruke.

GLAVNA KOMANDA OR. SN.

»SLOVENIJA—DALMACIJA«

Operativno odeljenje

VP 10, 24. jula 1942—XX

Br. prot. **15673. Strogo poverljivo**

Predmet: Hrvatske jedinice kao posada mesta i zaštita pruga u 2. zoni.

GOSPODINU GENERALU OKSILIJU
ŠEFU KR. ITALIJANSKE VOJNE MISIJE

Z A G R E B

Molim da ukažete tom Glavnom stožeru sledeće:

- I. — Maja ove godine hrvatska vlada je molila italijansku da smanji snage ove armije dislocirane na hrvatskoj teritoriji. Italijanska vlada je usvojila molbu i ova komanda, obavestivši prethodno hrvatski Glavni stožer, povukla je neke posade. Drugi program smanjenja konkretizovan je i [saopšten posle toga] I najzad, prilikom zagrebačkog sporazuma (19. juna) utvrđen je potpuni okvir smanjenja o kome je reč, kako za uporišta, tako i za odseke železničke pruge koje treba poveriti zaštiti hrvatskih trupa.²
- II. — Odmah posle toga izgledalo je očigledno da hrvatski Glavni stožer nije bio u stanju da zameni italijanske posade koje je trebalo povući, i da se stara za predviđenu zaštitu pruga. Ujssled toga, u opštem interesu, mada mi je, povodom zagrebačkog sporazuma, iz Rima naredeno da drugim komandama ustupim dve divizije i tri samostalna

¹ Kopija originala (pisana na mašini) u AVII, reg. br. 5/3, k. 310.

² Vidi dok. br. 67; tom V, knj. 32, dok. br. 116.

puka (ustupanje u toku), obustavio sam povlačenje posada iz gornje Hercegovine i naredio sam poznate operacije na Konjic.³ Osim toga, zadržao sam potpuno službu zaštite pruga na odsecima koje je trebalo poveriti hrvatskim trupama. U istom smislu, Vrhovna komanda je naredila da gornja dolina Drine, od Foče (uključno) na severa, bude okupirana, u slučaju potrebe, od strane italijanskih trupa iz Crne Gore.

- III. — Time se pokazalo da italijanska strana, vodeći računa o teškoćama hrvatske jstrane, nije insistirala i ne insistira na brzoi primeni vojnih klauzula zagrebačkog sporazuma. Ali to ne isključuje da hrvatska strana treba da čini što može da bi zadovoljila, bar delom, iste klauzule.
- IV. — Dakle, ne izgleda mi da je to sadašnja linija držanja. U stvari,
- dok su za zaštitu pruge u drugoj zoni — od preovlađujućeg interesa i za Hrvatsku — odredili dosada parno 150 ljudi (inače izvežbanih za službu pokretne pratnje), poznato je da su hiljade ljudi upućene u pozadinu ruskog fronta, u istom cilju;
  - dok se izjavljuje da je nemoguće zameniti italijanske posade, traži se od mene odobrenje da se (samostalne ustaške čete upute u određena mesta obale i hrvatskih otoka.
- V. — Potvrđujući da, s obzirom na sadašnju situaciju, odustajem od povlačenja posada iz Gornje Hercegovine, molim:
- da mi izvolite izneti namere hrvatskog Glavnog (stožera u pogledu preuzimanja, makar postepenog, službe zaštite pruge na odsecima koje razmatra zagrebački sporazum. U pogledu onoga što je ta misija predložila dopisom br. 3188 od 6 jula,⁴ slažem se s mešovitim regrutovanjem tih jedinica (regruti rukovođeni pozvanima mlađih godišta), s njihovim naoružanjem puškama, puškomitraljezima i mitraljezima podeljenim samo obrazovanim jedinicama, uz potrebne garancije, is njihovim delimičnim rukovođenjem od strane italijanskih oficira i s njihovom potčinjenošću našim komandama, kako, eventualno, u periodu obuke, tako, naravno, u fazi angažovanja;
  - da insistirate da mi hrvatski Glavni stožer, dokle god je moguće, stavi na raspolaganje — kako radi zaštite pruga, tako i radi smene naših trupa u uporištima

³ Vidi dok. br. 92.

⁴ Redakcija ne raspolaze tim dopisom.

koja se sada evakušu •— ne pojedine (samostalne ustaške čete, nego formacijske bataljone, kako sam ukazao svojom depešom, teleprinterom, br. 15073 od lo. tekućeg⁵ i potvrdio danas pismom visokom generalnom administrativnom komesaru Vrančiću⁶ (koji mi je postavio zahtev u vezi s tim);

- da hrvatski Glavni stožer podsetite da još uvek očekujem odgovor na ono što sam tu Misiju pitao svojom depešom, teleprinterom, br. 13637 od 23 juna o.g.⁷ u vezi s posadom Imotskog; i da, u svakom slučaju, trupe koje su tamo kao posada napuste to meisto u toku avgusta o.g.;
- da istom Glavnom stožeru javite da će i posada Gracača biti, najverovatnije, evakuisana od strane naših trupa u septembru, s obzirom na nedavno ismanjenje snaga i povećanje obaveza — o čemu u prethodnom poglavlju II — s kojima je Armija nedavno morala da računa. Biće stoga potrebno predvideti za to vreme eventualno upućivanje jedne hrvatske posade u Gracač i potpuno preuzimanje zaštite pruga na odseku Medak (isključno) — Knin (isključno), staranjem hrvatskih jedinica.

VI. — U pogledu upućivanja hrvatskih jedinica (ustaša ili ne) na teritoriju koju drži Armija, utvrđujem da ne mogu dozvoliti 'da mi se odrede mesta gde treba da se postave samostalne čete, a utoliko manje da se pomenute čete postave na obalu ili na otoke, gde se vrši, pored službe O.P.⁸, prava vojnička odbrana.

Ja bih želeo veći broj ustaških trupa i trupa vojske, ali, kao što sam već rekao, ne malo-pomalo, i da ih upotrebim po svom nahodaenju, prema postojećim potrebama. Ukazujem najzad da se zadaci antikomunističkih akcija malih razmera, koje bi se želele poveriti pomenutim samostalnim ustaškim četama, mogu vršiti od strane privremenih ustaških milicijskih formacija, čije sam obrazovanje odavno odobrio, a za što očekujem predloge.

GENERAL
NAZNAČENI KOMANDANT ARMIJE
Mario Roata

PRIMERAK ZA ARHIVU
24. jula 1942—XX

⁵ Vidi AVII, NAV-T-821, r. 53/37.

⁶ Vjekoslavu

⁷ Vidi AVII, reg. br. 1/3, k. 210.

⁸ O. P. — Ordine pubblico (javni poredak)

DOPIS MINISTARSTVA INOSTRANIH POSLOVA OD 24
JULA 1942. VRHOVNOJ KOMANDI O NEMACKOJ EKO-
NOMSKOJ EKSPLOATACIJI NDH¹

POVERLJIVO

KOPIJA
DEPEŠA BR. 8/13808
[24. VII 1942]²

MINISTARSTVO SPOLJNIH POSLOVA
Odeljenje za političke poslove — Hrvatska

VRHOVNOJ KOMANDI — Odelj. za ratnu privredu
MINISTARSTVU FINANSIJA — Kabinetu
MINISTARSTVU ZA RAZMENU VALUTE — Odeljenju za
italijansko-hrvatsku razmenu
KRALJEVSKOJ AMBASADI — BERLIN
ODELJENJU ZA VEZU S VISOM KOMANDOM
»SLOVENIJA—DALMACIJA«
Ekselenciji grofu VOLPIJU DI MIZURATA [Misurata]
Ulica Kvirinale, 21, RIM

Predmet: Nemačko ekonomsko prodiranje u Hrvatsku.

(1) Depeša br. 8/13111 od 2. o.mj.³

Kraljevsko poslanstvo iz Zagreba, dana 15. ovog meseca, dostavilo je sledeće:

»Prilikom izveštavanja o ekonomskim problemima više puta sam istakao rastuće interesovanje koje Nemci pokazuju za hrvatsku privredu. Interesovanje je usmereno na industriju, rudarstvo, trgovinu, pa čak i na zemljišne posede. Hrvati⁴ na ovo reaguju prilično mlako, a najčešće su prinuđeni da prihvate ponudu i nametanje koje se sprovodi s bezobzirnošću, kojoj se oni ne umeju, ili ne uspevaju sami; odupreti. Tvorci ovakvog stanja stvari su Nemci, međutim, za nas, krivci za sve ovo su Hrvati, koje mi zbog toga optužujemo.

¹ Prepis dokumenta (pisan na mašini) u AVII, NAV-T-821, r. 400/378—380.

² Redakcija je datum utvrdila na osnovu dopisa Vrhovne komande od 3. avgusta 1942. Višoj komandi oružanih snaga »Slovenija—Dalmacija«, u kome se navodi da je depeša br. 8/13808 dostavljena 24. jula i da se njen prepis dostavlja »kao korisno obaveštenje« (AVII, NAV-T-821, r. 400/377).

³ Redakcija ne raspolaže tom depešom.

⁴ Odnosi se na organe vlasti NDH.

Vašoj je ekselenciji poznato da ovo Poslanstvo ne propušta prilike da hrvatskoj vladi sasvim konkretno i odlučno predoči političku stvarnost koju predstavljaju rimski sporazumi,⁵ prema kojima je, s jedne strane, Italija preuzela obaveze u pogledu nezavisnosti i učvršćenja Hrvatske, uključujući i njenu ekonomiku, a s druge strane, hrvatska vlada, primajući italijanske garancije, preuzela je na sebe precizne obaveze i na ekonomskom polju. Prilikom sprovođenja ove aktivnosti nisam propuštao prilike da na pogodan način podsetim da su italijansko-hrvatskim sporazumima prethodili načelni sporazumi s Rajhom, koji počivaju na priznavanju našeg životnog prostora duž jadranske obale. Odgovarajuće opomene, mađa na učtiv način, takođe sam dostavio ovdašnjem opunomoćenom ministru Nemačke,⁶ koji sprovodi na izgled ne zna se čije direktive, a na moje primedbe odgovara formalnim ponudama za saradnju, zaklanjajući se, međutim, iza nepoznanice koju predstavlja rad bankarskih i poslovnih ljudi (koje, kako kaže, ne može kontrolisati) koji dolaze iz Nemačke radi razvijanja poslova u cilju postizanja rezultata koji se ispoljavaju u vidu suštinskog iscrpljivanja hrvatske privrede, a što i nas pogađa.

U Hrvatskoj se sve više stvara situacija koja neizbežno vodi podriivanju ranije stečenih italijanskih prava u ovoj sredini, i to ne samo ekonomskih; sve više se učvršćuje uverenje da Nemačka predstavlja jedinu silu koja je u stanju da podrži i ojača hrvatsku ekonomiku i, sledstveno tome, da joj pruži garancije pred trećim silama, kao i stabilizaciju i jačanje javne i privatne inicijative.

Jačanju ovog uverenja. doprinose:

1.) Stanje duhova o bezpomoćnosti koje je već osvojilo pretežan deo rukovodećeg kadra.

2.) Utisak da čak ni Italija nije u stanju da ukoči ili uravnoteži, putem posebnih dogovora, nemačke monopolističke težnje, čak ni onda kada ista pokušava da ih opravda imperativnim potrebama za vođenje rata.

3.) Utisak da su italijansko-hrvatski sporazumi, u njihovom praktičnom sprovođenju, potčinjeni pojavi nemačkih interesa, kao i pritisku nemačkih ljudi i kapitala.

Radi ilustracije napred izloženog, smatram da nije potrebno navesti imena svih onih političara koji dele moje mišljenje. Bilo bi za nas iluzorno tražiti utehu u činjenici da poneki član vlade i neki visoki funkcioner nastoje da sa svoje strane pruže otpor, i da se, ukoliko je u njihovoj moći, odupru koncesijama čije neposredno odobravanje predstoji, kao i da pri tom sprovedu svoje

⁵ Vidi knj. 1, dok. br. 19—22.

⁶ Zigfrid Kaše (Siegfrid Kasche)

gledište, u nameri da brane ekonomsku nezavisnost svoje zemlje, i time implicitno ostaju verni sporazumima sa Italijom.

Međutim, potrebno je istaći da najinteligentniji i najrealističniji ljudi, bliski nama, u koje treba brojati i Poglavnika, daju nam do znanja: da bi se stvorili uslovi da se Hrvatska odupre monopolima i izrabljivanju i da bi se obezbedila budućnost njene privrede, nije potreban samo — kako su to događaji dokazali — jedan načelan sporazum Italije s nemačkim Rajhom, već se smatra potrebno da Nemačka neprekidno obaveštava Rim o svojim namerama i akcijama koje želi sprovesti u Hrvatskoj, ili — ako je to suviše — da se dve sile Osovine uzajamno obaveštavaju o tome šta ih interesuje u hrvatskoj privredi.

Činjenično stanje koje sam izložio potvrđeno je očiglednim primerima koje pruža hrvatski stav. Odgovorni ljudi, tehničari i drugi stručnjaci rade pod neposrednim pritiskom Nemaca. Oni su svesni da ne mogu pogrešiti i da se neće kompromitovati potčinjavanjem zahtevima Nemaca, koji bahato nastupaju u skladu s njihovom dinamikom, bez skrupula i bilo kakvih obzira prema nama, pošto se osećaju podržani iz centra.

Naše akcije i intervencije na tom području smatraju se konkurencijom, ali ona uvek stiže sa zakašnjenjem, odnosno posle svršenog čina.

Izgledalo bi nedovoljno oprezno i nimalo korektno da se o nemačkim osvajanjima na ekonomskom planu štampi daju opširniji podaci radi upoznavanja javnosti s postignutim ciljevima. Međutim, ovo se čini ne samo od strane hrvatske štampe već i od balkanske i srednjoevropske, i to svakodnevno i detaljno, čime se dokazuje kako se neometano ostvaruje plan nemačkog ekonomskog prodora u Hrvatsku.

Nasuprot tome, hrvatska štampa, pokoravajući se nemačkim sugestijama, pokazuje tendenciju da smatra nepostojećim, zanemarujući ih, italijanska ostvarenja na ekonomskom planu. Potrebno je navesti neobjašnjivo izostavljanje pasusa koji se odnosi na italijansko-hrvatske ekonomske odnose, izloženog od strane grofa Čana u govoru održanom 30. maja u Senatu: »među rezultatima postignutim od strane Ministarstva inostranih poslova spomenuto je ukidanje carinske barijere između Hrvatske i Dalmacije, osnivanje jednog italijansko-hrvatskog finansijskog udruženja za izvođenje javnih radova u Hrvatskoj, ustupanje na iskorištavanje šumskih bogatstava na teritoriji okupiranoj od strane naših trupa — našoj šumskoj miliciji«. Ovaj pasus, objavljen od strane agencije »Stefani«, koja je isti prenela agenciji »Kroacija« (»Croazia«), bio je objavljen jedino u jednom, od nas kontrolisanom, tjedniku koji izlazi u Zagrebu i od dva dnevnika koji izlaze u provinciji, dok se, međutim, nije pojavio ni u jednom drugom listu, pošto je agencija »Kroacija« zabranila nje-

govo objavljivanje. Ni na moju blagovremenu intervenciju kod Državnog ureda za štampu, pa čak i kod samog Poglavnika, nije dato nikakvo zadovoljavajuće objašnjenje. Dobio sam samo neodređene odgovore.

Da bi zadovoljio ovo Predstavništvo, šef policije naredio je istragu u redakcijama listova, koja je trajala više nedelja, ali na kraju ipak nije uspjela da rasvetli ko je krivac za izostavljanje pasusa, upravo zbog toga što je bilo jasno ko je izdao nalog. Da li se tu radilo o ponovnoj afirmaciji italijanskih interesa u hrvatskoj privredi? Baš zbog toga nije smela biti izražena pred ekonomskim krugovima i pred javnim mnenjem.

Može se zaključiti da uplitanje i pritisci ove vrste, izraženi i kroz štampu, imaju svakako mnogo određenije ciljeve, a to je: do kraja umanjiti naše nastojanje putem opstrukcije koja se ispoljava kroz sporost-i nezadovoljavanje izvršnih organa Hrvatske.

Prema tome, dvostruko je negativan aspekt položaja u kome se nalazimo usled tuđeg uticaja: prvi aspekt karakteriše metodična, neprekidna i nemilosrdna akcija nemačke ekonomske eksploatacije, ne samo kroz međunarodne sporazume, već i kroz osnivanje velikih preduzeća u kojima su kapital i rukovodeća uloga Nemaca široko zastupljeni, a drugi karakteriše akcija koja teži ka neutralisanju rezultata koje smo mukotrпно uspjeli postići, radom od preko godinu dana, kroz aktivnost italijansko-hrvatske ekonomske komisije kojom rukovodi grof Volpi, a ostvaruje se na jednom realističnom planu koji odgovara ne samo italijanskim već i hrvatskim interesima.

Mogao bih navesti dugačak pregled, tj. čitav niz zloupotreba, monopola i koncesija učinjenih Nemačkoj (primera radi, navodim monopol u rečnoj plovidbi, za boksit, za duvan, za snabdevanje eksplozivima, za proizvodnju bakarnog sulfata, za premeštanje bivših jevrejskih preduzeća itd.). Mogao bih takođe navesti brojne primere odbijenih koncesija Italiji, o neispunjenju i o odgađanju onoga što je s nama ranije ugovoreno (primera radi, navodim eksploataciju šumskog bogatstva, nalazišta lignita, fabrike superfosfata »Montecatini« [»Montecatini«], rudnika kod planine Promine, rudnika gvozdene rude Breda itd.).

Na uzastopna urgiranja ovog Poslanstva hrvatska vlada odgovara ponovljenim obećanjima i pružanjem formalnih uveravanja, navodeći pri tom, u svoju odbranu, da samo svojim snagama i dobrom voljom nije u stanju da nam izide u susret.

Prema tome, nalazimo se na mrtvoj tački koju bi trebalo da što pre napustimo. Predstojeće intervencije ovog Poslanstva, iako se čini da bi bile neophodno potrebne, samo bi predstavljale gubljenje vremena, budući da su upućene zemlji koja se nalazi u potpunoj podređenosti jednoj drugoj sili. Ukoliko bi se

urgencijama tražila dugotrajnija rešenja, to bi dovelo do sukoba s Nemačkom, a u svakom slučaju bi štetilo našem prestižu.

U svrhu opravdavanja, već sam čuo mišljenja, kako s nemačke tako i sa hrvatske strane, u kojima upoređuju naš i nemački industrijski potencijal, različite-metode ekonomske penetracije, brzinu ostvarenja, itd. Ukoliko je potrebno, dostaviću o ovom problemu šire informacije.

Za sada iznosim mišljenje — makar dok se konačno ne utvrde naši i nemački interesi u odnosu na hrvatsku privredu — da bi prethodno bilo potrebno u Rimu, s tamošnjim nemačkim Poslanstvom, razmotriti i utvrditi pitanja ekonomskog značaja, kako bismo izbegli da se nađemo pred svršenim činom na našu štetu, kao što je bio slučaj s monopolima, čiju bi naknadnu reviziju bilo teško postići«.

Potpisao za ministra

Tačnost prepisa overava:
za načelnika odeljenja
potpukovnika
Đusepa Feretija
[Giuseppe Ferretti]
[Potpis nečitak]

M. P.⁷

⁷ Okrugli pečat Vrhovne komande

IZVEŠTAJ VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA »SLOVENIJA — DALMACIJA« OD 28. JULA 1942. VRHOVNOJ KOMANDI O SITUACIJI NA ANEKTIRANIM TERITORIJAMA I O POTREBI DA SE OBEZBEDENJE JAVNOG REDA NA NJIMA POVERI VOJNIM VLASTIMA¹

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA »SLOVENIJA—DALMACIJA«
(2. armija)

Primerak za arhivu

Predati na ruke.

Operativno odeljenje

VP 10, 28. jula 1942—XX

Br. prot. 15930, **POVERI4IVO**

Predmet: Vojnička odbrana i odbrana javnog poretka u anektiranim provincijama.

VRHOVNOJ KOMANDI

Vojna pošta 21

- Pod udarcem sloma Jugoslavije, stanovništvo anektiranih teritorija ostalo je u početku mirno.
Slovenačko stanovništvo — imajući pred očima postupak Nemaca — pokazalo je čak i prihvatanje novog stanja stvari.
- Ali pomenuto stanovništvo nam je — već samo po sebi — u suštini neprijateljsko. Zbog toga, kad je ustanički pokret ponikao na Balkanu, on se pojavio takođe u anektiranim provincijama. Ova pojava je savršeno prirodna; toliko prirodna da se čak očitovala u oblastima koje su prisajedinjene Italiji pre 23 godine.
- Anektirane provincije, koje su ranije pripadale jednoj jedinjoj državi, poverene su trima zasebnim upravnim ustanovama (Slovenija — Riječka oblast — Dalmacija), koje su primenile razne mere, čak i u postupku prema bivšim jugoslovenskim funkcionerima i činovnicima (civilnim i vojnim).
- Pomenute ustanove, u jednoj hvalevrednoj nameri, i o kojoj se ne raspravlja, a u početnoj mirnoj atmosferi, uvele su u provincije sav upravni i politički aparat Kraljevine, i (sem za Riječku oblast) opisale u optimističkom smislu raspoloženje stanovništva.

¹ Kopija originala (pisana na mašini) u AVII, reg. br. 2/5, k. 91.

- Kad je, posle toga, u stanovništvu započelo previranje i neprijateljstvo, aparat koji je ranije pomenut (počev od najnižih, najviše izloženih organa) nije razumeo, ili — u najmanju ruku — nije prihvatio, da se tu radi o jednoj savršeno prirodnoj pojavi, koja se odnosi na čitav Balkan (granice postoje za nas, ali ne za ustanike), te je ono što se dešavalo pripisivao izuzetnim uzrocima: prilivu ustaničkih formacija spolja, povlačenju sitnih posada (koje ne bi dale nikakve garancije i koje bi bile lako izbačene), itd.
- A u jednom slučaju (Dalmacija), pri prvim odjecima ustanika, opisao je situaciju kao veoma tešku, dok je u stvari ona bila daleko manje teška nego u drugim anektiranim oblastima i u susednoj Hrvatskoj, tražeći pojačanja i povećanje broja uporišta, drugim rečima, priznajući indirektno — ovakvim zahtevom — abnormalnost situacije i neophodnost intervencije vojnih vlasti.²
- Uveren sam da bi najpogodniji režim za anektirane teritorije bio vojnički režim, a sem toga i najpovoljniji. Svi narodi na svetu znaju šta predstavlja vojni režim, poznaju njegovu praksu, ne zapanjuju se, i smatraju njegove surovosti prirodnom karakteristikom. Staviše, vojni režim je — da tako kažemo — bezličniji, i ne sprovodi politiku, već administraciju.
- U svakom slučaju, to što se desilo, desilo se, i možda je teško vratiti se nazad, ako ni zbog čega drugog, a ono zbog prestiža. Međutim, imajući pred sobom sadašnju situaciju, neophodno je da komandovanje i upotreba snaga namenjenih da joj se suprotstave (vojska — policijske snage) budu jedinstveni, tj. u rukama jednog jedinog čoveka.
  - Ovo tim više što treba voditi računa da vojne snage nemaju jedino zadatak da brane i normalizuju anektirane provincije, nego, sem toga, imaju zadatak da brane i normalizuju susednu hrvatsku oblast, što nameće jedinstveno rukovanje grupama i sredstvima.
- Komandovanje u rukama jednog jedinog čoveka rešilo je situaciju u Crnoj Gori, i u velikoj meri je poboljšalo situaciju u Hercegovini i u drugim hrvatskim zonama, u kojima su, uprkos tome što se radi o drugoj državi, italijanske vlasti imale, i još uvek imaju, mnogo slobodnije ruke nego u Dalmaciji. Jedinstvena upotreba trupa i policijskih snaga, iako je malo zadocnila, dala je, i daje, dobre plodove u Sloveniji i Riječkoj oblasti.
- Isti postupak potreban je za Dalmaciju.

² i ⁸ Vidi dok. br. 80; tom V, knj. 5, dok. br. 182: izveštaj guvernera Dalmacije od 18. jula Musoliniju.

- Sistem koji zastupa ekscelencija Bastijanini: da se stvori grupacija snaga određena isključivo za odbranu i održavanje javnog poretka u Dalmaciji (provincije Zadar i Split) nije povoljan³ iz sledećih razloga:
- zahtevao bi znatna pojačanja tako da bi ta grupacija i grupacija snaga određenih za susedni istureni bedem Hrvatske, bile dovoljna svaka sama sebi (u sadašnjem sistemu to se podjednako postiže manevrisanjem od jednog do drugog);
- povlačio bi za sobom — da bi bio efikasan — jedinstvenu upotrebu vojne grupacije i policijskih snaga same Dalmacije (praksa koju guverner želi da izbegne);
- povlačio bi za sobom odvajanje odgovornosti za dva problema (Hrvatska — Dalmacija), koji su, međutim, potpuno međusobno zavisni (dok bismo — ako ne bi došlo do takvog odvajanja — ponovo imali sadašnje stanje).

Rezimirajući:

- problem vojničke odbrane i održavanja javnog poretka na anektiranim teritorijama i na susednoj hrvatskoj teritoriji je jedinstven, pošto je jedinstven protivnik;
- mere (upotreba snaga) potrebne za rešavanje tog problema treba da budu poverene jednoj jedinoj ustanovi, koja može biti samo vojna.

GENERAL
naznačeni komandant armije
(Mario Roata)

BR. 86

**DNEVNI OPERATIVNI IZVEŠTAJ KOMANDE PESADIJSKE
DIVIZIJE »TARO« OD 30. JULA 1942. GUVERNATORATU
CRNE GORE O AKTIVNOSTI POTGIJNENIH JEDINICA NA
SEKTORU CETINJE, BAR, BUDVA I O PRISTIZANJU DE-
LOVA DIVIZIJE »PERUĐA«¹**

Poverljivo

Preporučeno

KOMANDA PESADIJSKE DIVIZIJE »TARO«
ODELJENJE NAČELNIKA ŠTABA — OPERATIVNI ODSEK

Br. 3122/op.

VP 48, 30. 7. 1942—XX

Predmet: Dnevni operativni izveštaj za 30. 7. 1942—XX u 18
časova.

Karta: serija J — Cetinje, razmera 1:100.000

GUVERNATORATU CRNE GORE — VOJNOM ODELJENJU
KOMANDI TRUPA CRNE GORE (XIV ARMIJSKI KORPUS)
— OP. ODELJENJU
KOMANDI TRUPA CRNE GORE (XIV ARMIJSKI KORPUS)
— OB. ODELJENJU
SVIM KOMANDAMA SEKTORA
SVIM KOMANDAMA UPORIŠTA

Operacije

Sektor Cetinje

— Nikakve novosti kod zaseda koje je sektor Cetinje posta-
vio na čvorovima konjskih staza u zoni Bokovo — Ulici (ZP-EQ)
— Kosijeri (ZP-EU) i na puteljcima i stazama koji se ukrštaju
s putem Čekanje — Čevo.

— Obezbeđenje kolone motornih vozila duž puta Cetinje —
— Rijeka. Patroliranje po putevima i postavljanje zaseda. Ništa
značajno.

Sektor Bar

— Odeljenje komore 144. bataljona crnih košulja, koje je
ranije bilo dislocirano u Ugnjima, na raspolaganju guvernatore-
ratu, i nedavno vraćeno radi predstojećeg povratka u domovinu,

¹ Prepis dokumenta (pisan na mašini) u AVII, reg. br. 8/4, k. 781.

otputovalo je jutros iz Sutomora u cilju ponovnog uspostavljanja detašmana, i prešlo prvu etapu od Sutomora do Budve.

Sektor Budva

— Noćne zasede i patrole, raspoređene duž obale između Budve i Bara radi sprečavanja eventualnih pokušaja iskrcavanja neprijateljskih agenata, nisu dale pozitivne rezultate.

— Patroliranje po putevima i postavljanje zaseda. Ništa značajno.

Pešadijska divizija »Perudja«

Iz Kotora su stigle sledeće jedinice:

— *u Njeguše:* komanda 130. pešadijskog puka i pukovska komandna četa;

— 2. i 3. bataljon 130. pešadijskog puka;

— 151. četa 47/32;

— jedna baterija 100/22;

— sanitetsko odeljenje 151. čete;

— *u Petrovac:* 2. velosipedski bataljon 129. pešadijskog puka;

— *u Budvu:* komanda 1/151. artiljerijskog puka;

— jedna baterija 100/22;

— jedna baterija 100/22 1. divizionu;

— 3/151. artiljerijskog puka — kompletan.

Tačnost prepisa overava:
načelnik štaba, potpukovnik
(E. Orioli)

Orioli

Komandant:
divizijski general
Dj.² Pedracoli [G. Pedrazzoli]

M. P.

IZVEŠTAJ GUVERNATORATA DALMACIJE OD 3. AVGUSTA 1942. O INTERNIRANJU STANOVNIŠTVA S VELIKOG I MALOG IZA U KONCENTRACIONI LOGOR NA MLJETU¹

Prepis

Br. 0012050/Kab.jav.bezb.

Zadar, 3. avgust 1942—XX

MINISTARSTVU UNUTRAŠNJIH POSLOVA — OPSTOJ
UPRAVI JAVNE BEZBEDNOSTI

Rim

Predmet: Aktivnost ustanika u provinciji Zadar.

U. vezi s ranijim dopisima izveštava se da se, posle operacija za pročešljavanje koje su na Velikom i Malom Ižu izvršile jedinice mobilne čete agenata javne bezbednosti, karabinijera i KoV,² pristupilo interniranju u koncentracioni logor na ostrvu Mljetu 361 člana porodica ustanika, i to:

- 45 muškaraca starijih od 20 godina; ¹
- 37 mladića starih između 10 i 20 godina;
- 49 dečaka mlađih od 10 godina;
- 141 žene starije od 20 godina;
- 44 devojke stare između 10 i 20 godina;
- 45 devojčica mlađih od 10 godina.

Za guvernera:

³

¹ Prepis dokumenta (pisan na mašini) u AVII, reg. br. 1/37, k. 557.

² Vidi dok. br. 92.

³ Nečitak paraf.

BR. 86

DOPIS VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA »SLOVENIJA — DALMACIJA« OD 4. AVGUSTA 1942. NAČELNIKU GLAVNOG STOŽERA VOJSKE NDH O SPROVOĐENJU SPORAZUMA OD 19. JUNA I O MERAMA ZA POBOLJŠANJE SARADNJE IZMEĐU ITALIJANSKIH I USTAŠKO-DOBROBRANSKIH JEDINICA¹

rbz. (prepis)

VIŠA KOMANDA ORUŽ. SNAGA »SLOVENIJA—DALMACIJA«
U ARMII

Operativno odeljenje

VP 10, 4. avgusta 1942—XX

Br. 16400 — poverljivo

Predmet: Primena Zagrebačkog sporazuma² i mere za efikasnu saradnju italijansko-hrvatskih snaga.

EKSELENCIJI NAČELNIKU ŠTABA HRVATSKE VOJSKE

— *Zagreb* —

I.) — Kako je Vašoj ekseleciji poznato, hrvatska vlada je tražila od italijanske vlade redukciju trupa ove Armije raspoređenih na hrvatskoj teritoriji.³

Italijanska vlada je uvažila tu žalbu, i stoga je — još pre no što su pomenuti pregovori bili definisani Zagrebačkim sporazumom od 19. juna — ova komanda utvrdila program povlačenja garnizona, obavestivši o tome, dosta unapred, taj štab.

II.) — Nadalje se pokazalo da taj štab nije bio u stanju da sa svojim trupama smeni sve italijanske garnizone koji su bili obuhvaćeni programom evakuacije.

Povodom toga, ova komanda, mada je u međuvremenu pretrpela izvesno smanjenje snaga u skladu sa predviđenom evakuacijom:

— odustala je od toga da povuče garnizone iz gornje Hercegovine;

¹ Prepis originala (pisan na mašini) u AVII, reg. br. 2/2, k. 58.

² i ³ Vidi dok. br. 67 i 73.

prekinula je povlačenje nekih drugih garnizona, i zadržala je zaštitu pruga na delovima gde je trebalo da je preduzmu hrvatske trupe;

— odložila je evakuisanje drugih garnizona.

Sem toga, gornju dolinu Drine, mada uključenu u zonu koju treba evakuisati, poseo je jedan puk i jedan alpski divizion trupa Crne Gore, a trupe VI arm. korpusa ofanzivno su operisale u oblasti Konjica u cilju normalizovanja situacije.

III.) — Ovim mislim da kažem da je sa italijanske strane učinjeno sve moguće, mnogo više nego što je ugovoreno, da bi se popravila situacija koja je nastala, ne na italijansku inicijativu, već na hrvatski zahtev.

Ova komanda je raspoložena da u istom smislu saraduje sa hrvatskim trupama i u onim oblastima koje su italijanske trupe napustile, i to pod uslovima koji su izloženi u produženju.

IV.) — Na prvom mestu, kao što sam već saopštio preko generala Oksilija, neophodno je dase utvrdi jedan stvaran program, materijalno ostvarljiv, smenjivanja kojima hrvatski štab namerava da pristupi, kao i utvrđivanju njihovih faza.

Za sada sam se ograničio da tražim smenjivanje garnizona Gračac i Imotski i zaštitu pruge na deonici Medak — Knin (isključno).

Vrlo skroman zahtev u odnosu na program koji je u početku bio utvrđen.

Saznao sam, sa zadovoljstvom, da se pomenute mere proučavaju, te očekujem ishod ovoga.

V.) — Na drugom mestu neophodno treba razmotriti ostale vojne klauzule Zagrebačkog sporazuma, koje poglavito kažu:

Član G poglavlja II: »Količina i dislokacija hrvatskih trupa u drugoj zoni, kako u garnizonima napuštenim od strane italijanskih trupa tako i u drugima, ili onih koje su u pomenutoj drugoj zoni zauzete operacijama, saglasno će se utvrditi između hrvatskog štaba i Superplode.«

Od pomenutih trupa, one koje budu raspoređene u garnizonima koje drže italijanske trupe, ili u oblastima koje su sa operativne tačke gledišta vezane za pomenute garnizone, biće, za upotrebu, podređene odgovarajućim italijanskim vojnim vlastima.

Član C poglavlja III: »Analogno onome što već postoji na civilno-administrativnom polju, radi olakšanja saradnje, o čemu . . . . .⁴, hrvatska vlada će, za 1. jul, pri Superslodi ustanoviti Glavno vojno povereništvo Nezavisne Države Hrvatske«.⁵

Sem toga, usmeno je dogovoreno da će pomenuto Glavno povereništvo imati u svojoj nadležnosti *sve* hrvatske oružane snage druge zone.

- VI.) — Međutim, za mesec i po dana, koliko je proteklo od Zagrebačkih sporazuma, ovom štabu nije stiglo nikakvo saopštenje u pogledu izmena u hrvatskim snagama druge zone, mada su ustanovljeni hrvatski garnizoni u mestima napuštenim od strane italijanskih trupa i u drugima, mada su pomenuti garnizoni vodili operacije, i mada su pokretne kolone (Francetić — Simić) prodrle u samu drugu zonu.

S druge strane, ono Glavno vojno povereništvo, koje je trebalo da 1. jula počne raditi pri ovoj komandi, još nije ustanovljeno, i još uvek se ne zna kada će biti osnovano i ko će mu biti na čelu.

- VIII.) — U međuvremenu je od ove komande zatraženo sadejstvo u akcijama koje su vodile kolone Francetića i Simića (o kojima sam imao vesti samo posredno),⁶ i ova komanda je stavila na raspolaganje relativno velike vazdušne snage vazdušnih grupacija iz Mostara i Zadra.

Ali još ni danas ova komanda ne zna:

- koje su jačine pomenute kolone;
- kakve operacije nameravaju da vrše;
- koje znake raspoznavanja imaju.

Razlog zbog koga pomenuto vazdušno sadejstvo, nažalost već u toku, ne može da postigne potpuni efekat za koji bi bilo sposobno, a u nekim slučajevima može čak da predstavlja opasnost.

Zaključak:

- Nikakve koristi od takvog posla.

Protivniku, koji je jedinstven, mada podeljen u više masa, treba suprotstaviti jedinstven front, a ne operisati svaki za svoj račun, pa čak i ne obavestiti savezničke komande.

⁴ Tačkice se nalaze u prepisu originala.

⁵ Vidi tom V, knj. 32, dok. br. 116.

⁶ Vidi dok. br. 92.

— Stoga zahtevam:

- A) — da se pri ovoj komandi što pre ustanovi predviđeno Glavno vojno povereništvo;
- B) — da pomenuto Povereništvo drži u svojoj neposrednoj podređenosti (kao što je utvrđeno) sve hrvatske naoružane snage (bilo kojeg tipa) koje su raspoređene u drugoj zoni, ili koje, iz bilo kakvog razloga, zadiru u tu zonu;
- C) — da promene u hrvatskim trupama (bilo kojeg tipa) druge zone budu izvršene u saglasnosti sa ovom komandom;
- D) — da hrvatske trupe, za koje je Zagrebačkim sporazumom (gore citirani članovi, i drugi, necitirani) predviđeno da budu u operativnoj podređenosti odgovarajućim italijanskim komandama, budu stvarno u toj podređenosti;
- E) — da ova komanda bude blagovremeno obavještena (kao što ona čini sa svoje strane) o operacijama koje hrvatski štab namerava da vodi u blizini demarkacione linije i u trećoj zoni (iako nije predviđeno italijansko učešće s kopna ili iz vazduha);
- F) — da se u načelu i prema potrebi utvrde veze između vazduha i kopna;
- G) — da stvarno bude utvrđen jedan program u pogledu smenjivanja italijanskih garnizona i odreda za zaštitu pruga u predviđenim mestima i deonicama pruge.

Bez takvih mera ne može se govoriti o jedinstvenom frontu, niti se mogu ostvariti operativna dejstva dostojna tog naziva.⁷

Viši komandant
general Mario vitez Roata

M. P.

Za tačnost prepisa:
Brigadni general
nač. štaba
(E. de Blazio)
E. de Blazio

⁷ Postavljena pitanja su razmotrena 14. avgusta na sastanku maršala Kvaternika sa šefom italijanske vojne misije u Hrvatskoj (vidi dok. br. 90).

DEPEŠA VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA »SLOVENIJA — DALMACIJA« OD 5. AVGUSTA 1942. KOMANDANTIMA 6 I 18. ARMIJSKOG KORPUSA U VEZI S PRODOROM GRUPE PROLETERSKIH BRIGADA PREMA BOSANSKOJ KRAJINI¹

rbz. (prepis)

Telegram

VP 10, 5. avgusta 1942—XX

Od Superslode — operativno

Komandi VI arm. korpusa — za eksel. Dalmaca

Komandi XVIII arm. korpusa — za eksel. Spiga

i na znanje:

Aerotaktičkoj komandi Superslode (telefonom)

16430. Situacija na pojasu uz Dalmaciju, na obalama srednjeg i donjeg toka Neretve, pažljivo se prati. Prazninu koju smo ostavili evakuisanjem u treću i drugu zonu, a nepopunjenu hrvatskim trupama,² ispunjavaju postepeno partizanske formacije koje su prošlog proleća delom izbegle poznatoj operaciji Bosna — Hercegovina.³ Kuda ove formacije nameravaju, odnosno da li da se sređuju na mestu ili će se uputiti u drugu oblast, još nije sasvim jasno.⁴ U cilju razjašnjenja, ovih dana će, pored akcije obaveštajaca i izviđačkih grupa antikomunista i trupa tih armijskih korpusa, učestvovati i avijacija, o čemu i u mom telegramu 16380 od 4. tek.⁵ Na svaki način, naš stav treba da bude nadahnut sledećim idejama: 1) Imati otvorene oči i uši u pogledu svega onoga što se dešava oko nas. 2) Održavati do kraja one garnizone koji pružaju garanciju da će davati otpor, kako usled sopstvenih sposobnosti, tako i usled mogućnosti da na vreme dobiju pojačanje u slučaju jačeg napada, a u pogledu snabdevanja nisu izloženi slučajnostima. 3) Sve ostale ukinuti. 4) Osim u slučajevima izuzetne hitnosti, ne pre-

¹ Prepis dokumenta (pisan na mašini) u AVII, reg. br. 3/2, k. 58.

² Vidi dok. br. 83.

³ Odnosi se na operaciju »Trio« (vidi dok. br. 25).

⁴ Vidi dok. br. 92.

⁵ Redakcija ne raspolaže tom depešom.

duzimati protivofanzivne operacije sa snagama preko dva-tri bataljona bez prethodnog izveštaja ove komande.
5) S obzirom na gornje, i u odnosu na neisključivu mogućnost da se moraju izvršiti operacije, ograničiti se na sadejstvo dva armijska korpusa, bez učešća Hrvata, u obalskoj zoni. Potvrditi.

General Roata

Za tačnost prepisa:

Brigadni general

nač. štaba

(E. de Blazio)

de Blazio

M. P.

BR. 88

OBAVEŠTENJE VISE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA »SLOVENIJA — DALMACIJA« OD 6. AVGUSTA 1942. KOMANDI 18. ARMIJSKOG KORPUŠA O FORMIRANJU DIVIZIJE »ŽARA«¹

VISA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA—DALMACIJA«

(II armija)

Operativno odeljenje

VP 10, 6. avgusta 1942—XX

Br. prot. 16502—poverljivo

Predmet: Promena komande »Trupa Zara«² u komandu divizije.

0

1 Komandi XVIII arm. korpusa — *Vojna pošta 118*

B

i na znanje:
Guverneratu Dalmacije — *Zadar*

Na osnovu viših naređenja i povodom sporazuma sa Guverneratom Dalmacije, saopštavam:

¹ Kopija originala (pisana na mašini) u AVII, reg. br. 4/2, k. 58.

² »Trupe Zadra«

- 1) — Komanda »Trupa Zara«, na dan koji treba odrediti, biće preformirana u komandu divizije.
- 2) — Na taj dan će ista komanda, ostajući u nadležnosti komande XVIII arm. korpusa, preuzeti sektor koji odgovara dvema provincijama Zadar i Split (ostrva isključno).
- 3) — Divizija o kojoj je reč organski će sadržati:
  - jedinice sadašnjih »Trupa Zara« (pretvorene, prema onome kako je utvrdio Glavni generalštab vojske, u pokretne jedinice);
  - organske jedinice i službe koje će joj dodeliti Glavni generalštab vojske.
- 4) — Komandi divizije biće podređeni, s tačke gledišta discipline i upotrebe:
  - a) — tri pokretna bataljona kr. karab. (IX—XV—XVI) sada raspoređena u dve gore pomenute provincije;
  - b) — dva bataljona kr. finansijske straže (IV—XI) sada raspoređena u dve gore pomenute provincije;
  - c) — četiri skvadristička bataljona cr. koš. (VII—LXVIII—CXII—CLXX) sada raspoređena u dve gore pomenute provincije;
  - d) — jedinice istih kategorija koje će kasnije biti dodeljene pomenutim provincijama;
  - e) — jedinice drugih divizija koje će joj biti dodeljene za pojačanje;
  - f) — jedinice za zaštitu pruga, za obalsku odbranu, i slične, raspoređene u dve gore pomenute provincije;
  - g) — antikomunističke grupe, pokretne i teritorijalne; lokalne. (Pomenute grupe regrutovače Guvernatrat Dalmacije s naročitom pažnjom koju zahteva specijalna političko-verska situacija stanovništva dalmatinskih provincija. Za njihovu opskrbu i naoružanje staraće se komanda nove divizije).
- 5) — Zadaci nove divizije:
  - *opšti*: sa preostalim vel. jedinicama XVIII arm. korpusa, pobrinuti se za vojnu odbranu hrvatskog predziđa i provincija o kojima je reč;
  - *posebni* (koje treba rešiti u tesnom dodiru sa Guvernatratom Dalmacije): pobrinuti se za posedanje i odbranu O. P.³ u gore pomenutim provincijama.

³ O. P. — Ordine publico (javni poredak)

- 6) — Dosledno opštem zadatku o kome je gore bilo reči, dopušteni su, u slučaju potrebe, po proceni komandanta XVIII arm. korpusa, pokreti jedinica sa sektora nove divizije na hrvatsku teritoriju, i obrnuto. (U prvom slučaju, međutim, s teritorije dveju provincija ne mogu biti udaljene jedinice o kojima je reč pod a), b), c), d) i g) br. 4, bez odobrenja Guvernerata Dalmacije).
- 7) — Dosledno posebnom zadatku-o kome je gore bilo reči (posedanje dveju provincija i odbrana O.P.), komande nove divizije i, u slučaju potrebe, XVIII arm. korpusa, postupiće u granicama koje dopušta situacija i raspoloživost snaga, prema potrebama na koje ukaže Guvernerat Dalmacije.
- 8) — Vojna obavestajna služba komande XVIII arm. korpusa, a naročito komande nove divizije, održavaće neprekidno tesan dodir sa odgovarajućim političkim vlastima (Guvernerat Dalmacije — prefektura dveju provincija), tako da političke i vojne vlasti budu savršeno u toku svih vesti i situacija koje će uopšte poticati od organa o kojima je reč.
- 9) — Vojnom kabinetu guvernera Dalmacije ostaje poveren zadatak: veza između guvernera, ove komande i komandi XVIII arm. korpusa i nove divizije.
- 10) — Razume se da će na teritoriji dveju provincija o kojima je reč ostati sedišta, osim komande XVIII arm. korpusa i divizije »Bergamo« (Split, još i onih trupa i službi koje komanda XVIII arm. korpusa ili ova komanda budu smatrale za potrebno da zadrže tamo dislocirane, iako nisu u sastavu nove divizije.

General
naznačeni komandant armije
— M. Roata —

NAREĐENJE VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA »SLOVENIJA — DALMACIJA« OD 8. AVGUSTA 1942. KOMANDAMA 6. i 18. ARMIJSKOG KORPUŠA DA PREDUZMU OPERACIJU ČIŠĆENJA NA PODRUČJU BLOKOVA*

rbz.

Telegram

VP 10, 8. VIII 1942—XX

Od Superslode — Operativno

Komandi VI arm. korpusa

Komandi XVIII arm. korpusa telegram

i na znanje:

Aerotaktičkoj komandi Superslode (telefonom)

Komandi Mornarice Dalmacije—Split (telegram preko XVIII arm. korpusa)

16638. Povodom mog telegrama 16430¹ i potvrda primljenih od arm. korpusa iz naslova. Neophodno je potrebno očistiti od ustaničkih formacija četvorougao Baška Voda — Ploče — Vrgorac — Zagvozd.³ Kombinovana i usredsređena akcija XVIII i VI arm. korpusa, uz učešće avijacije i mornarice, težiće zatvaranju neprijatelja, a njom će upravljati ekscelencija Dalmaco. Neposredni sporazumi radi određivanja obima i načina učešća, podsećajući, s obzirom na cilj kome teži operacija, na potrebu učešća što je moguće većih snaga, skladno sa sigurnošću drugih sektora. Molim ekscelenciju Dalmaca da mi saopšti glavne poteze operacije, koja će morati da počne što pre.⁴

General Roata

Za tačnost prepisa:

Brigadni general

nač. štaba

(E. de Blazio)

De Blazio

M. P.

¹ Prepis dokumenta (pisan na mašini) u Arhivu VII, reg. br. 8/2, k. 58.

² Vidi dok. br. 87.

³ Na tom je području dejstvovao bataljon »Josip Jurčević« (tom V, knj. 6, dok. br. 66 i 94).

⁴ Zapovest za tu operaciju (nazvanu »Albia«) izdao je general Dalmaco 14. avgusta (tom VI, knj. 6, dok. br. 85). O njenom izvođenju vidi dok. br. 92; tom V, knj. 7, dok. br. 2, 90—93.

**ZAPISNIK SA SASTANKA ŠEFA ITALIJANSKE VOJNE
MISIJE U NDH I KVATERNIKA ODRŽANOG 14. AVGUSTA
1942. U VEZI S TRAŽENJEM VIŠE KOMANDE ORUŽANIH
SNAGA »SLOVENIJA — DALMACIJA« DA RAZMOTRI
PLAN SARADNJE IZMEĐU ITALIJANSKIH I USTAŠKO-
-DOMOBRANSKIH JEDINICA U SKLADU SA ZAGREBAČ-
KIM SPORAZUMOM¹**

ZAPISNIK

sa sednice od 14. avgusta 1942—XX

Predmet: Primena zagrebačkih sporazuma o saradnji italijanskih i hrvatskih trupa (dopis Više komande oružanih snaga »Slovenija — Dalmacija«, br. 16400, poverljivo, od 6. avgusta).²

Na sednici, kojoj su prisustvovali maršal Kvaternik³ i šef Italijanske vojne misije u Hrvatskoj pukovnik Re, sa svojim pratnjama, razmatrana su sledeća pitanja:

1. — Maršal Kvaternik je saopštio da namerava u najskorije vreme preduzeti samo sa hrvatskim trupama akciju čišćenja protiv ustanika na Petrovoj gori.

Takođe je predviđeno čišćenje teritorije južno od Petrove gore.

Početak operacije i detalji biće pravovremeno saopšteni Višoj komandi oružanih snaga »Slovenija — Dalmacija«.

Zatim će se operacije čišćenja produžiti više prema jugu:

— jednom grupom od 2—3 bataljona pravcem Korenica — Udbina;

— jednom grupom pravcem Bihać — Bos. Petrovac.

Pomenute dve grupe biće ukupne jačine osam bataljona.

2. — *Odgovori na pitanja Više komande oružanih snaga
» Slovenija—Dalmacija «*

a) — b) Što se tiče traženja pod A) i B) pomenutog dopisa Više komande oružanih snaga »Slovenija—Dalmacija«, maršal Kvaternik je saopštio da je to već praktično primenjeno.

¹ Prepis dokumeta (pisan na mašini) u AVII, reg. br. 10/3, k. 310.

² **Vidi dok. br. 86.**

³ Slavko Kvaternik, zapovjednik cjelokupne oružane snage i ministar domobranstva, doglavnik-vojskovođa. Italijani su zvanje vojskovođe preveli, u duhu svoje vojne terminologije, kao maršal.

c) Sto se tiče iznesenog pod C), izdata su uputstva kako bi se izmene kod hrvatskih trupa (bilo kakvog tipa) u drugoj zoni uskladile s Višom komandom oružanih snaga »Slovenija—Dalmacija«.

d) Ne postoji nikakva sumnja u pogledu iznesenog pod D) i u tom smislu data su potrebna uputstva.

e) Sto se tiče iznesenog pod E), maršal Kvaternik je saglasan i raspoložen u tom smislu. Pored toga, Viša komanda oruž. snaga »Slovenija—Dalmacija« biće upoznata sa svakim pokretom hrvatskih trupa u 3. zoni.

f) Što se tiče iznesenog pod F), učiniće se sve što je moguće da bi se obezbedilo tesno sadejstvo između trupa koje operišu na zemlji i vazduhoplovstva.

g) Sto se tiče iznesenog pod G), utvrđeno je — kao prvi plan — prema iznesenom u nastavku.

(Prilog 1)

Prilog 1

PLAN SARADNJE

A) *Neposredno formiranje hrvatskih bataljona*

1. — Formiranje jednog bataljona u Gračacu

Bataljon je već formiran u Karlovcu, a njegova jačina iznosi 1150 ljudi. On će obrazovati posadu Gračaca a istovremeno će morati da jednim delom pomogne zaštitu železničkog pravca Medak — Knin. Ovaj bataljon je već popunjen ustaškim ljudstvom; može se smatrati spremnim za upotrebu tek kad bude naoružan puškama koje će uskoro stići iz Italije i, po mogućstvu, izvesnom količinom mitraljeza bilo kakve vrste i kalibra, koji su traženi iz Italije.

2. — Formiranje dva bataljona za zaštitu železničke pruge

Ljudstvo za formiranje ova dva bataljona može odmah biti stavljeno na raspolaganje. Ova dva bataljona će se formirati iz ustaških elemenata, a jačina svakog će iznositi 1000 ljudi. Mogu se smatrati spremnim za upotrebu kad budu dobili oružje. U pogledu naoružanja, treba ih snabdeti puškama koje je Italija nedavno ustupila Hrvatskoj, kao i izvesnom količinom mitraljeza (oko 24 za svaki bataljon) bilo kakvog tipa i kalibra, koji su traženi iz Italije.

Sto se tiče popune starešinama, hrvatski Generalštab raspolaze vrlo malim brojem oficira i podoficira. Stoga traži italijansku pomoć, i to:

— 5 oficira za svaki bataljon (1 za komandu bataljona i po 1 za svaku četu);

— 10 podoficira za svaki bataljon.

Konsultovaće se Viša komanda oružanih snaga »Slovenija Dalmacija«, da bi se saznalo gde namerava da rasporedi i upotrebi pomenute bataljone.

3. — *Ustaški bataljon iz Sarajeva u Imotski*

Jedan ustaški bataljon dobiće naređenje da se iz Sarajeva premesti u Imotski.

Pomenuti bataljon je jačine oko 500 ljudi, a popunjen je oružjem i starešinskim kadrom.

4. — *Eventualna upotreba ustaškog bataljona iz Foče*

Ustaški bataljon koji je sad raspoređen u Foči moći će se upotrebiti na drugom mestu ako se osiguranje Foče poveri italijanskim trupama.

B) *Naknadno formiranje bataljona koji će biti određeni za zaštitu železničke pruge*

1. — Za formiranje ovog bataljona, 25 o.m. može biti stavljeno na raspolaganje 1000 domobrana koji nisu prošli kroz regrusku obuku.

Ovaj bataljon se može smatrati kao spreman za upotrebu kad bude popunjen starešinskim kadrom i oružjem, a posle završetka regruske obuke od 6 nedelja.

U pogledu naoružanja, treba preduzeti mere za podelu pušaka, koje će skoro stići iz Italije, i izvesnog broja mitraljeza, bilo kakvog tipa i kalibra.⁴ Što se tiče popune starešinama, hrvatski Generalštab će odrediti 5 hrvatskih oficira i 25 podoficira koji su nedavno završili kurs u Vittorio Veneto.

Pored toga, tražena je italijanska pomoć od 5 oficira i 8—10 podoficira, kao ljudstvo predviđeno za obuku i vezu.

⁴ U zabeleški načelnika štaba Više komande oružnih snaga »Slovenija—Dalmacija« od 28. avgusta 1942. o ovom sastanku navodi se da je predviđeno »iz Italije 15.000 mauzer-pušaka (3.000 u toku 25. VIII, a ostalo u toku septembra) i 144 mitraljeza bivše Jugoslavije« (AVII, reg. br. 10/3, k. 310).

2. — *Formiranje jednog bataljona regruta u Ogulinu*

Za ovaj bataljon važe isti postupci i uslovi kao što je izneseno u prethodnoj tač. 1.

3. — *Eventualno formiranje jednog trećeg bataljona:* kao pod tač. 1.

C) *Podoficirska škola u Ogulinu*

Hrvatski Generalštab predviđa formiranje jedne podoficirske škole koja bi otpočela da radi 1. decembra o.g. u Ogulinu.

Školu će voditi italijanski oficiri i podoficiri instruktori.

Slušaoci koji će pohađati prvi kurs izabraće se između najboljih regruta pošto provedu 6 nedelja u službi.

D) *Upućivanje podoficira u Školu Vitorio Veneto*

S obzirom na odlične rezultate koje su postigli podoficiri koji su se nedavno vratili iz Škole Vitorio Veneto, hrvatski Generalštab izražava želju da uputi, ukoliko je moguće, drugu grupu slušalaca hrvatskih podoficira koji bi se obučavali u pomenutoj školi, a izbor bi se izvršio kao što je navedeno u tač. C).

Vreme upućivanja: oko početka decembra.

IZVEŠTAJ KOMANDE ODREDA AGENATA JAVNE BEZBEDNOSTI U ZADRU OD 15. AVGUSTA 1942. KVESTURI ZADRA O HAPŠENJU ČETIRI LICA ZBOG RAZGOVORA NA HRVATSKOM JEZIKU¹

Kr. kvestura u Zadru
Komanda odreda agenata
javne bezbednosti
Br. . . . prot.

Zadar, 15. avgust 1942—XX

GOSP. KVESTORU

Sedište

Predmet: Jutarnji izveštaj.

Zbog mera bezbednosti pritvorena su dole navedena lica:

- 1) Stikali Đoakino, pok. Đoakina i Knežević Stane, rođen u Seliniru 21. 9. 1920.²
- 2) Fiavenga Antonio, od oca Nikole i majke Reskusić Antonije, rođen u Zadru 26. 9. 1922.³

Pritvoreni su pošto su uhvaćeni da govore hrvatski:⁴

- 1) Serafini Dino, pok. Karla i pok. Bartoloti Viktorije, rođen u Udinu 5. 1. 1899, ovde nastanjen u ul. Viale Tunisi br. 2, mehaničar.
- 2) Mašina Antonio, od oca Gašpara i majke Jerolinov Matije, rođen u Prijeku 10. 1. 1892, tamo nastanjen, mesar.
- 3) Stura Martin, pok. Mijata i Stoje Ukalović, rođen u Zemuniku 7. 8. 1907, tamo nastanjen, zemljoradnik.
- 4) Košta Đovani, pok. Simeona i Marelić Simeone, rođen u Prijeku 25. 8. 1885, tamo nastanjen, gostioničar.

¹ Original (pisan na mašini) u AVII, reg. br. 36/6, k. 568.

² i ³ Datum je dopisan olovkom.

⁴ Prema izveštaju iste komande odreda od 12. avgusta, zbog **razgovora** na hrvatskom jeziku, uhapšena su dva lica a prema izveštaju od 28. avgusta uhapšeno je još 5 lica (AVII, reg. br. 35 i 37/6, k. 568).

Pored ovih, pritvoreni su, identifikovani a zatim pušteni:

- 1) Marić Marko, pok. Antuna, rođen u Obrovcu 8. 12. 1919, tamo nastanjen.
- 2) Klamac (Klamaz) Đovani, od oca Natala, rođen u Klambetu Obrovac 23-6-1916, tamo nastanjen.

Podignuta je optužnica zbog neisticanja cenovnika za frizerske usluge protiv:

Radetić Eugena, pok. Alberta i Maretić Đakomine, rođenog u Šibeniku 14. 8. 1899, tamo nastanjenog u ul. Ecio Mauro 2, Ceraria.

Na kraju, jedno odeljenje izvršilo je kontrolu kod 10 stanodavaca i šest javnih lokala ne naišavši ni na kakve nepravilnosti.

Komandir stanice
agenata javne bezbednosti
st. vodnik⁵
(Grijeko Đuzepe)
[Grieco Giuseppe]
Đuzepe

⁵ U originalu: il maresciallo